

8 listopada 2019 r.

1670/2019/MW

**Szanowny Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości**

Uzasadnienie wyroku stanowi jeden z kluczowych elementów sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Z jednej strony zmusza sąd do zaprezentowania obiektywnego poglądu na sprawę, przedstawienia argumentów na poparcie swojego rozstrzygnięcia, z drugiej obliguje go do tego, aby odniósł się on również do poglądów zaprezentowanych przez strony postępowania, pokazał, że ich argumenty zostały wysłuchane i przeanalizowane. Bezpośrednio wpływa to na stopień zrozumienia i zaakceptowania orzeczenia wydanego przez sąd.

W praktyce z realizacją tych funkcji uzasadnień bywa różnie. Doświadczenia Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka odnotowują całą gamę rodzajów uzasadnień orzeczeń sądowych. Od bardzo treściwych, spójnie prezentujących ustalony stan faktyczny, powody dla których niektórym dowodom przyznano wiarę, a innym jej odmówiono, po takie, w których standard ten nie był zachowany. Jednostronne, szczegółowo opisujące zgromadzony materiał dowodowy, nie odnoszące się do argumentów strony czy stanowiące dosłowną kopię innych uzasadnień wydanych w podobnej sprawie¹, w końcu także uzasadnienia niezwykle rozwlekłe. W rekordowej pod tym kątem sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie uzasadnienie wyroku skazującego podsądnych liczyło łącznie 1017 stron i zostało wydane w dwóch oprawionych tomach. Wbrew pozorom jego obszerność nie przełożyła się w pełni na szczegółowość ustaleń faktycznych sądu w zakresie sprawstwa każdej osoby objętej tym orzeczeniem.

Należy rozważyć, czy odpowiedzią na ww. problemy może być ustawowe zadekretowanie konieczności sporządzania uzasadnień sądowych w ramach z góry określonego formularza. Wydaje się, że odpowiedzią na nie powinna być przede wszystkim edukacja sędziów, baczniejsze zwracanie uwagi na formę uzasadnienia przez sądy II instancji, stworzenie podręcznika dobrych praktyk w tym obszarze, czy premiowanie sędziów najlepiej sporządzających uzasadnienia (choćby w ramach procedur awansowych).

Ministerstwo Sprawiedliwości uznało, że cel ten osiągnąć można za pomocą rozporządzenia określającego ramy uzasadnienia. Niewątpliwie decyzja w tym przedmiocie ma charakter eksperymentalny. Eksperyment ten może zakończyć się pomyślnie, skutkując, zgodnie z założeniami twórców, zmniejszeniem fizycznej objętości orzeczeń sądowych. Nie można jednak wykluczyć, że efektem ubocznym apriorycznego ograniczenia treści uzasadnień sądowych będzie pogorszenie realizacji prawa jednostki do sądu oraz prawa do

¹ Zob. więcej: <http://www.hfhrpol.waw.pl/precedens/prawo-do-sadu/sprawa-x-y-standard-uzasadniania-orzeczen-sadowych.html>

dwuinstancyjnego postępowania sądowego. Może się okazać, że lakoniczne w treści uzasadnienia orzeczeń, pisane „zwięźle” nie będą bowiem sprzyjać gruntownemu rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy (czy będąc bardziej precyzyjnym - odzwierciedleniu tych rozważań w treści uzasadnienia orzeczenia sądu). Taki stan rzeczy ograniczyłby swobodę stron postępowania w kreowaniu zarzutów apelacyjnych, a także utrudnił kontrolę orzeczenia przez sąd II instancji.

Dlatego też zasadnym byłoby wprowadzanie nowego sposobu uzasadnień sądowych w sposób stopniowy, obejmujący monitoring funkcjonowania zachodzących zmian, pojawiające się w jego trakcie problemy i uwagi. Z tego powodu HFPC, odpowiadając na pytanie postawione w piśmie Ministerstwa, pragnie podkreślić nie tylko konieczność pozostawienia możliwości uzasadnienia orzeczeń na dotychczasowych zasadach, lecz wręcz ograniczenie wprowadzanych zmian do spraw stosunkowo prostych, a następnie w zależności od osiągniętych rezultatów, rozciąganie ich na inne kategorie spraw. W chwili obecnej wydaje się, że w sprawach wielowątkowych, z liczną grupą osób występujących w procesie w charakterze oskarżonego, bogatym materiałem dowodowym, precyzyjne wypełnienie tabeli może być utrudnione.

Odnosząc się do samej treści formularzy uzasadnień HFPC pragnie zwrócić uwagę, że formularz UK1 niezasadnie zawiera podział na fakty uznane za udowodnione i fakty uznane za nieudowodnione. Podział ten sugeruje konieczność poszukiwania przez sąd w aktach postępowania konkretnych podniesionych okoliczności faktycznych, zakwalifikowania ich do odpowiedniej kategorii i wskazania w uzasadnieniu. Wydaje się, że dużo czytelniejszym i łatwiejszym z punktu widzenia osoby piszącej uzasadnienie byłoby zobowiązanie jej do przedstawienia stanu faktycznego dotyczącego czynów zarzucanych poszczególnym oskarżonym z jednoczesną koniecznością wskazywania dowodów, na których sąd zbudował stan faktyczny. HFPC pragnie zwrócić uwagę, że deskryptywny opis stanu faktycznego służy realizacji zasady prawdy materialnej, ułatwia społeczną kontrolę działalności organów ścigania, a także przyczynia się do poznawania mechanizmów i przyczyn popełniania przestępstw. Tymczasem zwięzłe wyliczenie faktów uznanych za udowodnione lub nieudowodnione może w niektórych wypadkach spowodować utracenie wewnętrznej logiki uzasadnienia i sprzyjać pojawianiu się w nim sprzeczności i luk.

Zastanowienia wymaga również format, w jakim omawiane dokumenty zostały sporządzone. Pionowa orientacja przedstawionych tabel znacznie ogranicza miejsce na wpisywanie treści w odpowiednie rubryki formularza. W rezultacie doprowadzi do objętościowego powiększenia uzasadnień, jednocześnie utrudniając odbiorcy orientację w ich treści. Z tego powodu projektodawca powinien rozważyć ustalenie wzorów formularzy w dokumencie o orientacji poziomej lub maksymalne zmniejszenie wartości marginesów, tak aby zapewnić przejrzystość treści wpisywanych w formularz.

Jednocześnie, skoro projektodawca zdecydował się już na uregulowanie wzoru uzasadnienia wyroku, należałoby rozważyć uregulowanie w omawianych dokumentach zasad ich formatowania, określenia minimalnej wielkości czcionki, interlinii, wcięć, a także zakreślenie katalogu czcionek dopuszczalnych do pisania uzasadnień. Zalecenie tego rodzaju mogłoby się pojawić w załączonych do przedmiotowego rozporządzenia załącznikach określających sposób wypełnienia danego formularza. Pozwoliłoby to ograniczyć liczbę sytuacji, w których sporządzone uzasadnienie jest trudne w lekturze lub zostało sporządzone czcionką nielicującą z powagą sądu.